

Maa- ja metsätalousministeriö
Neuvotteleva virkamies Jukka Virolainen

26.9.2022

Eduskunnan maa- ja metsätalousvalio-
kunnan asiantuntijakuuleminen 27.9.2022

Maa- ja metsätalousministeriön kirjallinen lausunto

Katsaus maataloustuotteiden maailmanmarkkinatilanteeseen

Yleistä maataloustuotemarkkinoilta

Maatalous- ja elintarviketuotantoon liittyvässä tilanteessa huomio on erityisesti kiinnittynyt tuotantopanosten korkeisiin hintoihin ja saatavuuteen, maataloustuotannon heikkoon kannattavuuteen, Ukrainan sotatilanteen vaikutuksiin maataloussektorilla sekä näiden eri tekijöiden vaikutukseen elintarvikkeiden tuotantoon, hintakehitykseen ja edelleen kuluttajahintoihin.

Kansainvälisen viljaneuvoston (IGC) julkaisema tuorein raportti syyskuulta arvioi vehnän maailman kokonaistuotannoksi tällä markkinointikaudella (heinäkuu 2022 - kesäkuu 2023) 792 milj. tn. Toteutuessaan se olisi ennätysluokkaa. Verrattuna kuukautta aiemmin tehtyyn arvioon, IGC kasvatti tuotantomäärää 14 milj. tn johtuen lähinnä suurentuneista satoarviosta vehnän päätuottajavaltioissa. IGC arvioi maailmalla vehnän kulutusmääräksi 785 milj. tn, joka on myös ennätystasoa. Viime kaudella vehnän kulutus oli 781 milj. tn. Kasvu kohdistuu elintarvikkeiden käyttöön ja vastaavasti vehnän rehukäyttö alenee hieman. Kuluvan markkinointikauden 2022/23 vehnän loppuvarastoarvio on 286 milj. tn. Suuruudeltaan se olisi kolmea aiempaa markkinointikautta suurempi. Vehnän 8 suurimman viejän loppuvarastot arvioidaan olevan 70 milj. tn ja joka olisi samalla keskimääräistä suurempi. Viime kaudella loppuvarastojen suuruus oli 64 milj. tn.

Maissin osalta IGC arvioi tämän kauden kokonaistuotannoksi 1168 milj. tn, kun elokuussa tehty aiempi arvio oli 11 milj. tn suurempi. Viime kaudella maissisato oli reilut 4% suurempi. IGC:n arviossa vähennys oli tehty pääosin EU:n heikenteiden satonäkymien vuoksi. Yhdysvaltojen tuotantoa on myös hieman alennettu ja se on näillä näkymin 354 milj. tn. Ukrainan tuotantoennuste on 29,2 milj. tn, kun viime vuonna se oli 42 milj. tn eli vähenemää olisi noin 31 %. Maissin kokonaiskulutus maailmalla arvioidaan tällä kaudella olevan 1191 milj. tn, kun viime kaudella se oli ennätykselliset 1213 milj. tn. Maissin loppuvarastojen suuruudeksi arvioidaan 262 milj. tn, kun viime kaudella se oli 283 milj. tn. Maissin neljän suurimman viejän varastot tämän markkinointikauden lopulla arvioidaan olevan 50 milj. tn, joten ne pienenisivät 9,6 % viime kaudesta ja olisivat samalla noin 14 % alle viiden vuoden keskimääräisen varastotason.

Öljykasvien osalta IGC arvioi tälle markkinointikaudelle 2022/23 ennätystuotantoa soijalle, yhteensä 387 milj. tn, kun viime kaudella määrä oli 352 milj. tn. Tuotanto kasvaa Brasiliassa, Yhdysvalloissa ja Argentiinassa. Myös soijan kysyntä kasvaa maailmalla ja sen arvioidaan olevan 378 milj. tn eli noin 15 milj. tn viime kautta suurempi. Soijan kysyntä lisääntyy erityisesti Aasiassa. Markkinointikauden loppuvarastojen arvioidaan suurenevan 19 % viime kaudesta ja suuruudeltaan ne olisivat 53 milj. tn. Öljykasveista vastaavasti rapsin kokonaistuotanto on IGC:n arvion mukaan lähes 82,2 milj. tn eli kyseessä olisi noin 11 % suureneminen viime kauteen.

Laivarahtien kansainvälistä hintakehitystä kuvaava Baltic Dry Index (BDI) on kesän aikana ollut laskusuunnassa. Esimerkiksi elokuun lopulla indeksin arvo oli 1213 pistettä, kun kesäkuun lopulla se oli 2331. Kehitystä selittää maailmantalouden heikentyneet näkymät ja osin laivarahtien hintojen kausivaihtelu. Hintatilanne on joka tapauksessa hyvä uutinen vilja- ja öljykasvien kaupankäynnille. Syyskuun aikana indeksin kehitys on ollut vahvistuva.

Venäjän sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan häiritsee edelleen maatalousraaka-aineiden maailmanmarkkinoita joko suoraan tai välillisesti. Esimerkiksi viljojen ja öljykasvien maailmanmarkkinahinnat ovat, toukokuun ennätysellisen hintahuiipun jälkeen, alentuneet, mutta ovat edelleen normaalia selvästi korkeammalla tasolla. EU:ssa viljan markkinahintaa hyvin kuvaava leipävehnän vientihinta Ranskassa (fob Rouen) kohosi toukokuussa lähes 440 €/tn tasolle. Syyskuun jälkipuoliskolla, viikolla 38, hinta oli 340 - 350 €/tn. Vertailun vuoksi fob Rouen hinta oli viime vuoden syyskuussa 100 €/tn alemmalla tasolla. Kansainvälisissä raaka-ainepörsseissä viljan ja öljykasvien futuurihintojen kehitys on ollut välillä voimakkaasti heilahtelevaa.

Sen ohella, että maatalousraaka-aineiden hinnat ovat nousseet ennätystasolle, niiden kauppavirrat ovat sekoittuneet Mustanmeren alueen, pääosin Ukrainan, vientitoiminnan häiriinnyttyä. Voidaan arvioida, että epävakaa tilanne jatkuu kansainvälisillä vilja- ja öljykasvimarkkinoilla ainakin satokaudella 2022/23 ja heijastuu suoraan kotieläinsektorin toimintaan sekä ylipäättään elintarvikemarkkinoille. Esimerkiksi YK:n Elintarvike ja maatalousjärjestön (FAO) ylläpitämä maailman elintarvikehintaindeksi nousi maaliskuussa 2022 ennätystasolleen. Kesän aikana indeksin arvo on alentunut ja oli elokuussa 13,6 % maaliskuuta alemmalla tasolla. Indeksillä on edelleen noin 8 % viime vuoden elokuun tasoa korkeammalla. Myös muiden raaka-aineiden ja tuotantopanosten, erityisesti polttoaineiden, maakaasun ja sähkön hinnat ovat jatkaneet vahvistumistaan tai niiden tarjonnassa on ollut häiriöitä. Euron arvo on kesän kuluessa alentunut samalle tasolle Yhdysvaltain dollariin nähden. Valuuttakurssitilanne helpottaa EU:n vientitoimintaa, mutta toisaalta kohottaa maatalous- ja elintarvikesektorilla tuotavien tuotantopanosten hintaa. Nämä tekijät ylläpitävät osaltaan painetta elintarvikkeiden hintojen nousuun.

IGC:n elokuussa julkaiseman arvion mukaan Ukrainan tämän vuoden viljan kokonaistuotanto on 53,5 milj. tn, kun viime markkinointikaudella (2021/22) se oli 86,8 milj. tn. Ukrainan viljojen vientiarvio tälle markkinointikaudelle on yhteensä 30,4 milj. tn, kun viime kaudella vietiin reilu 48 milj. tn.

EU komissio jatkaa edelleen työtä toukokuussa avattujen, Ukrainasta EU jäsenvaltioiden kautta kulkevien, nk. solidaarisuuskaistojen toiminnan tehostamisessa. Laivaliikenne Ukrainan kolmesta merisatamasta on ollut lisääntymässä vaikkakin rahtikustannus näillä YK:n johdolla avatuilla laivaväylillä on edelleen korkea. Ukrainan ja Venäjän välisen sopimuksen mukaisesti laivaväylät ovat auki nykyisellään lokakuun loppuun ja vielä ei ole tietoa jatkosta, joten tilanne aiheuttaa epävarmuutta vilja- ja öljykasvimarkkinoilla. Komission mukaan viljaa vietiin elokuussa Ukrainasta sekä maitse, että meriväyliä pitkin yhteensä noin 4,3 milj. tn. Ukrainan viranomaiset arvioivat, että vientimäärä voisi kasvaa syyskuussa jopa 6 milj. tn tasolle. Logistiikkahaasteita riittää vielä myös solidaarisuuskaistoilla. Esimerkiksi viljojen vientierillä odotusajat ovat edelleen pitkiä ja ne nostavat kustannuksia.

Korkeat rahdit näkyvät Ukrainassa viljan tuottajahinnoissa ja ne ovat alentuneet niin, että myyntihinnat eivät kata tuotantokustannuksia. Komission mukaan hintatilanne johtaa siihen, että Ukrainan syyskylvöala voi olla ennakkoarvioita pienempi.

Markkinatilanne EU:ssa

EU:n maataloussektorilla on huoli peltolannoitteiden hintojen ja saatavuuden vaikutuksesta viljelyn kannattavuuteen, tuotantoalaan ja sadon määrään. Epätietoisuus koskee vuoden 2023 peltokasvituotantoa ja konkretisoituu nyt, kun syysviljojen kylvökausi alkaa. Tilanne lannoitteiden saatavuuden ja kohoavan hintatason suhteen on yhtäläinen EU:ssa sekä globaalisti. Lannoitevalmistajat ovat joutuneet EU:ssa etsimään uusia raaka-ainetoimittajia, aiemmin Venäjältä ja Valko-Venäjältä tuodulle raaka-aineelle. Lannoitemarkkinoiden tilannetta kiristää se, että maailmalla on vain rajallinen määrä niiden valmistukseen tarvittavien raaka-aineiden toimittajia.

Tänä kesänä poikkeuksellista EU:ssa on ollut lannoiteyritysten toimiminen vajalla kapasiteetilla tai jopa valmistusprosessien seisottaminen tehtailla. Lannoitteiden myyntiä on rajoitettu ja myynnin avautuessa se on kohdistettu vain lyhyen aikavälin toimituksille. Taustalla on lannoitteiden valmistuksessa tarvittavien raaka-aineiden (erityisesti maakaasu ja siitä valmistettava ammoniakki) ylikuumentunut markkinatilanne ja saatavuushäiriöt. Esimerkiksi maakaasun, jota tarvitaan typpilannoitteiden valmistukseen, futuurihinta EU:ssa on kohonnut kymmenkertaiseksi vuoden takaisesta ja se on pakottanut teollisuutta rajoittamaan tuotantoaan. Siitä valmistettu lannoite tulisi jo niin kalliiksi, ettei sille löytyisi ostajia. EU:n lannoitevalmistajat ovat ajautuneet tilanteeseen, jossa ammoniakki joudutaan tuomaan kolmansista maista, koska se on selvästi edullisempaa verrattuna EU:n sisämarkkinoilla valmistettuun. Tilanne on samankaltainen sekä EU:n

että Suomen lannoiteteollisuudessa. Yhtenä helpotuskeinona EU komissio on esittänyt typpilannoitteiden raaka-aineiden tuontitullin määräaikaista poistoa vuoden 2024 loppuun saakka. Komission esitystä ollaan hyväksymässä EU:n toimielimissä. Maataloussektorilla tosin nähdään, ettei toimi yksistään riittä tilanteen helpottamiseksi.

EU komission alaisen tutkimuspalvelun (JRC) mukaan kesä ja elokuun aikavälillä keskilämpötilat olivat laitoksen ylläpitämän datasarjan, joka alkaa vuodesta 1991, korkeimmat lähes koko Euroopassa. Aikajaksolla on mitattu muutoinkin historiallisesti korkeita lämpötiloja erityisesti Portugalissa, Espanjassa, Ranskassa, Unkarissa, Romaniassa sekä paikoin myös Italiassa ja Saksassa. Aikavälillä on ollut ominaista myös pilvipeitteen vähyys ja suuret lämpötilan vaihtelut.

Sademäärät ovat olleet vähäisiä suuressa osassa Euroopan Keski- ja Eteläosia. Verrattuna pitkän aikavälin keskimääräiseen, sademäärät eivät ole yltäneet edes puoleen ajankohdan normaalista. Sateen puuttuminen ja korkeat lämpötilat ovat stressanneet kasvustoja. Komission mukaan Etelä- ja Keski-Euroopassa on peltokasvien satojen osalta erittäin huolestuttavia alueita ja se koskee lähinnä kevätkylvöisiä kasveja. Peltokasvien ohella myös laitumet ovat kärsineet helteisestä säästä. Liiallinen kuivuus tuo huolta myös EU:n vuoden 2023 satonäkymiin, kun syksyn säällä on merkittävä vaikutus kylvötöiden onnistumiseen syysviljoilla ja -öljykasveilla.

Komission elokuun lopulla esittämä arvio EU:n tämän vuoden viljojen tuotannosteen on 273 milj. tonnia ja suuruudeltaan se olisi n. 7 % viime vuotta ja 4,5 % viiden vuoden keskimmäistä pienempi. Komissio on alentanut kesän kuluessa satoennustetta lähes kuukausittain. Eri viljojen välillä suurin sadonalennus ennusteessa on tehty maissille (-18 %). Vehnän ja ohran satomääräksi arvioidaan noin 3 % pienempää kuin viime vuotta. Huolimatta pienemmästä sadosta komissio arvioi elokuussa, että EU vie viljaa 51,5 milj. tonnia ja joka olisi noin 7 % viime kauden vienti suurempi. Toisaalta viljojen tuontimäärän arvioidaan samalla suurentuvan 26 milj. tonniin (+17 %) johtuen erityisesti alentuneesta maisisadosta.

Komissio arvioi öljykasvien osalta EU:n rapsisadoksi 18,8 milj.tn, eli viime vuodesta + 9 %. Kesän helteisestä ja vähäsateisuudesta johtuen auringonkukka- ja soijasadot ovat viime vuotta noin 3 % pienempiä. EU:n valkuaiskasvien kokonaissadoksi ennustetaan 3,58 milj.tn (+9,5 %).

Kotieläinsektorilla suurimmat huolet ovat olleet, jo viime vuodesta lähtien, sianlihantuotannossa. Sianlihan hintojen osalta viime keväänä alkanut vahvistuva kehitys on ollut edelleen positiivinen. Syyskuun lopulla (viikko 37) EU:n keskimääräinen teurashinta oli ennätyskorkea, lähes 214 €/100kg. Verrattuna viime vuoteen EU:n keskihinta on nyt hieman yli 50 % korkeammalla. Myös porsaiden hinta on viime vuotta korkeampi. Hintatilanteeseen liittyen komissio on huomauttanut, että kehitys ei mene nyt perinteisen kausivaihtelun mukaan, kun kesän

jälkipuoliskolla hintakehitys ei ollut laskusuunnassa. Tilanteeseen vaikuttaa se, että teurassian tarjonta on vähentynyt ja toisaalta kysyntä, joka sinällään on normaalia vaatimattomammalla tasolla, on kuitenkin riittävän suurta pitämään yllä hintakehitystä. Komission näkemyksen mukaan yleinen taloustilanne ei jatkossa anna odotuksia enää suurille hinnan nousuille.

Sianlihan vientimäärä EU:sta aikavälillä tammi-kesäkuu on 25 %:a viime vuotta pienempää. Kiinan osalta vähenemää on 60 % viime vuoteen. Vienti Kiinaan alkoi supistua viime vuoden kesällä ja komission mukaan nyt ollaan ennen vuotta 2018 olleissa vientimäärissä eli silloisessa tilanteessa, jolloin Kiinaan levisi afrikkalainen sikarutto.

Jäsenvaltioiden ja komission näkemysten mukaan edelleen korkeiden rehu- ja energiakustannusten vuoksi EU:n sianlihantuotannon kannattavuustilanteen ei arvioida kuitenkaan olennaisesti helpottavan. EU:ssa myös muiden kotieläintuotteiden hinnat ovat ennätystasolla, mutta nousseet tuotantokustannukset alentavat tuotannon määrää ja heikentävät kannattavuutta. Kotieläintuotteiden kuluttajahinnan kohoaminen vaikuttaa ennen pitkää niiden kysyntään. Pitkittynyt lintuinfluenssatilanne haittaa edelleen tuotantoa siipikarja- ja kananmunasektoreilla. Sianlihasektorilla afrikkalaisen sikaruton esiintymät joissakin jäsenvaltioissa rajoittavat niiden vientitoimintaa kolmansiin maihin ja tilanne heijastuu osaltaan sisämarkkinoiden toimintaan.